

Jaargang 17 - nummer 5 - oktober 2014

Stichting
Landelijk
Ondersteuning en
Informatiecentrum
Seniorenbeleids-
advisering

NIEUWSBRIEF

themanummer

**burger-
initia-
tieven**

PARTICULIER INITIATIEF

Een aantal hoogleraren van verschillende universiteiten heeft op 24 april 2014 een manifest uitgegeven over vrijwilligerswerk. Ter inleiding stelt men: “Dit Manifest wil uiting geven aan een hoopgevend ontwikkeling in Nederland. Het ‘Particulier maatschappelijk initiatief’, oorspronkelijk, autonoom, oer-Nederlands, zoekt een vorm, lokaal, regionaal en landelijk.

Een vorm die zichtbaar is, waar maatschappelijke initiatieven elkaar tegenkomen en waar men van elkaar leert. Een baken van hoop en inspiratie. Een vorm die ook voor overheden en marktpartijen zichtbaar en herkenbaar is. Want er is reden tot bezorgdheid. Vrijwilligers worden gezien als onbetaalde arbeidsreserve voor een bezuinigende overheid. Filantropische fondsen op hun beurt worden geacht bij te dragen om gaten in overheidsbudgetten te dichten”.

Bij de presentatie van het manifest hebben de betreffende hoogleraren elk een bijdrage geleverd, die zijn gebundeld. Het zijn 13 veelal sociologische artikelen en plaatsbepalingen van dit particulier initiatief. Het zijn zeer lezenswaardige en verdiepende bijdragen, maar het gaat in dit kader

te ver hier uitgebreid op in te gaan. In de inleiding van die bundel wordt echter nader ingegaan op bovenstaande: “Particulier initiatief is springlevend. Maatschappelijk onmisbaar, maar als sector nog weinig zichtbaar voor de politiek, onbekend voor ambtelijke beleidsmakers en gebrekkig communicatief met het brede publiek. De in de Troonrede 2013 gepropageerde ‘participatiesamenleving’ maakt andermaal duidelijk dat het kabinet voorbijgaat aan het feit dat er tussen overheid en de individueel verantwoordelijke burger meer bestaat, namelijk particulier, maatschappelijk initiatief”.

Het uiteindelijke Manifest bestaat uit 12 stellingen:

1. Er is in de participatiesamenleving

meer tussen overheid en de individueel verantwoordelijke burger.

2. Er waart een golf van idealisme door Nederland; een golf van particuliere, maatschappelijke initiatieven. Particulier initiatief draagt bij aan de kwaliteit van samenleven en samenleving.

3. Dit idealisme past in de Nederlandse traditie van particulier initiatief: het vrijwillig ter beschikking stellen van tijd, kennis en geld voor de goede zaak. Dit particulier initiatief draagt bij aan de pluriformiteit van de samenleving en bewaart en bevordert daarmee de democratie.

4. Dit particulier initiatief kent eigen organisatie- en governancevormen. Mensen willen iets doen voor anderen. Betekenis geven is een belangrijke drijfveer van welbegrepen eigenbelang. Daaruit ontwikkelt zich vrijwilligerswerk en de civil society. Er ontstaan nieuwe intermediaire systemen, maar die worden vaak niet als zodanig herkend.

5. De individueel verantwoordelijke burger in de participatiesamenleving aanprijzen, miskent dit maatschappelijk betrokken middenveld. Het particulier initiatief staat tegenover het neoliberal standpunt dat de nadruk legt op individuele verantwoordelijkheid, maar ook tegen een ‘statelijk standpunt’ dat maatschappelijke vraagstukken zaak voor de overheid zijn.

6. De verantwoordelijkheid van particulier initiatief raakt aan de maatschappelijke verantwoordelijkheid van overheid en markt.

7. De Nederlandse democratie en de Nederlandse verzorgingsstaat berusten op drie pijlers: vrijheid (burgerrechten en vrije markt), gelijkheid (voor wet en overheid) en broederschap (betrokkenheid bij elkaar en bij de maatschappij).

8. Particuliere, maatschappelijke initiatieven belichamen broederschap, betrokkenheid en directe democratie (dit te onderscheiden van politieke democratie).

9. Particulier initiatief wordt niet op de juiste wijze gekend en laat zich niet kennen.

10. De balans tussen overheid, macht en particulier initiatief is scheefgetrokken.

11. Een heroriëntatie van particulier initiatief is noodzakelijk om deze balans te herstellen.

12. Een stap is dat partijen elkaar kennen, ontmoeten en – waar mogelijk – elkaar versterken.

Bron: Th. Schuyt en E. Marconi, Manifest Er waart een golf van idealisme dot Nederland, Filantropium, Nederlands Filantropie Forum, 2014.

BELEIDS- ONTWIKKELING EN DOE- DEMOCRATIE

Reeds enige tijd worden vijf niveaus onderscheiden, waarop burgers betrokken kunnen worden bij het gemeentelijk beleid:

Informatie: de gemeente informeert de burgers over het voorgenomen beleid;

Inspraak: de gemeente laat burgers hun mening geven over het voorgenomen beleid. Van belang is dat de gemeente verder gaat dan de uitspraak 'we nemen het mee'.

Adviseren: de gemeente vraagt burgers advies over te ontwikkelen beleid;

Co-productie: de gemeente vraagt burgers samen beleid te ontwikkelen;

Medebeslissen: de gemeente betreft burgers bij de vaststelling van beleid door bijvoorbeeld een raadgevend referendum.

De gemeente Zeist heeft in een volksraadpleging de burgers gevraagd hoe zij vorm willen geven aan de noodzakelijke bezuinigingen.

In een recent rapport voegt het Sociaal en Cultureel Planbureau daar een nieuw niveau aan toe: 'doe-democratie' (kabinetsnota 'Vertrouwen in burgers, 2013).

Het betreft eigen, beleidsrelevante initiatieven van burgers. Voorbeelden daarvan zijn: het zelf opzetten van een speeltuin, het ontwikkelen van een buurtcentrum, het samen oprichten van een corporatie voor zorg en welzijn, e.d. Het beleid wordt opgezet door burgers en de gemeente wordt daarbij betrokken.

Soms worden dergelijke initiatieven gestimuleerd door de gemeente, zoals in Peel en Maas. Berkelland stimuleert de bevolking om de zorg voor plantsoenen in eigen hand te nemen. Schouwen-Duiveland vraagt burgers het beheer over te nemen van voorzieningen. Emmen geeft beheersvrijheid aan wijken en dorpsteams. Dergelijke initiatieven zijn alleen mogelijk, als de gemeente beleidinitiatieven overlaat aan burgers en als burgers bereid zijn daar veel vrijwilligerswerk aan te spenderen. De gemeente moet openstaan voor dergelijke initiatieven. Ze moet

zelf de wijk ingaan, ruimte geven aan dergelijke initiatieven en dergelijke initiatieven ondersteunen, ook al is niet tevoren duidelijk of een initiatief beklijft. Er vindt een verschuiving plaats van gemeentelijk beleid naar burgerinitiatief. Beleid dat aangrijpt op wat de burger beweegt is realistischer, efficiënter en dus effectiever.

Het planbureau onderscheidt twee vormen van burgerparticipatie:

Zelfredzame burgerparticipatie: de burgers voeren zelf initiatieven uit. Initiatieven worden veelal genomen door oudere burgers met een hogere opleiding. Ongeveer een kwart van de bevolking is bereid medewerking te verlenen, met name in de eigen buurt.

Beleidsbeïnvloedende participatie; invloed uitoefenen op het beleid van de gemeente. Ongeveer 13% van de bevolking is politiek actief door mee te denken met gemeentelijk beleid en ongeveer 15% laat via brief of e-mail zijn mening horen.

Een burgerinitiatief is een vorm van zelforganisatie van burgers, gericht op verbetering van de eigen leefsituatie en/of de samenleving waarbij een aantal mensen betrokken is in een al dan niet tijdelijke initiatiefgroep. Burgerinitiatieven worden gerund door vrijwilligers, zijn hoogstens semi-

professioneel en niet of weinig geïnstitutionaliseerd. Van belang is, dat flexibiliteit tot stand blijft en niet te veel wordt vastgelegd in statuten of reglementen. Er is altijd een publiek belang in het geding. Vaak komen burgerinitiatieven tot stand als blijkt, dat gewenste voorzieningen niet op een andere wijze tot stand kunnen komen of blijven. Op enkele plaatsen in Nederland zijn corporaties tot stand gekomen, als door bijvoorbeeld krimpende bevolking zorgorganisaties zich niet meer kunnen handhaven. Elders worden bibliotheken of zwembaden in particulier beheer genomen, als de gemeente zich genoodzaakt ziet door bezuinigingen deze voorzieningen af te stoten.

Van belang is, dat de initiatiefnemers een autonoom zelfbeheer kunnen voeren, zich eigenaar kunnen voelen van de voorziening en tevens een persoonlijk contact met een luisterend, waarderend oor ondervinden van de gemeente. Men moet zich niet 'voor het karretje van de gemeente' voelen gespannen. Oproepen van de overheid tot meer zelfredzaamheid kan dan ook averechts werken, met name als dit niet gepaard gaat met beleidsvrijheid. Hier kan een spanningsveld ontstaan, omdat vaak toch de gemeente eindverantwoordelijk wordt gehouden. Hier wordt een

BURGERINITIATIEVEN

beleid op afstand gevraagd. In het persoonlijk contact moet het reilen en zeilen van de voorziening worden besproken, maar de gemeente moet wel bereid zijn 'de zaak te kunnen loslaten'. De overheid kan geen garantie geven voor gelijke toegankelijkheid en minimale kwaliteit. Burgers voelen zich zelf verantwoordelijk en ervaren een zekere sociale controle. De overheid moet zich dus richten op de regierol en de uitvoering overlaten aan de burgers. Hier wordt ook gesproken over 'interactief beleid'. Blijken er echter ontwikkelingen, die duidelijk niet gewenst zijn, dan moet de gemeente in gesprek trachten bij te sturen en slechts in het uiterste geval het initiatief afblazen.

Dit vraagt echter ook een ander maatschappelijk denken. Men is gewend geraakt aan 'recht' op voorzieningen. Er was sprake van overheidsbeleid, dat iedereen recht gaf op gelijke voorzieningen. Daar mensen van elkaar verschillen, verschillen echter ook hun behoeften. Particulier initiatief verschilt van overheidsbeleid. Burgerinitiatieven gaan uit van ervaren behoefte. Ze sluiten aan op de diversiteit in de samenleving en bij voorkeuren van burgers. De terugtrekkende overheid maakt initiatieven mogelijk en geeft tevens ruimte voor differentiatie. Toch blijft de overheid ervoor

verantwoordelijk, dat particulier initiatief maatschappelijk aanvaardbaar blijft. De stabiliteit van de samenleving mag niet worden bedreigd door particulier initiatief. De maffia is bijvoorbeeld een extreem voorbeeld van particulier initiatief. De overheid moet de randvoorwaarden voor particulier initiatief vaststellen en bewaken. Daarbij past echter een grote bescheidenheid. De overheid moet niet de pretentie hebben te weten wat het beste is voor de burger. Zij moet enerzijds ruimte geven, maar anderzijds een waakzaam oog houden.

Niet alle burgers, die zelf initiatieven uitvoeren, zijn ook politiek actief. Vaak wenst men alleen zeggenschap over het eigen initiatief. Waardering door de gemeente en zo mogelijk enige onkostenvergoeding worden op prijs gesteld. Des te meer is het van belang, dat zij die wel politiek actief zijn deze initiatieven weten te vertalen naar gemeentelijk beleid. Meer zelfredzame participatie vergt de bereidheid ook meer beleidsbeïnvloedende participatie te accepteren.

Bron: P.v.Houwelingen, A. Boele en P. Dekker, Burgermacht op eigen kracht, een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, maart 2014.

Steeds meer mensen hebben het moeilijk zich staande te houden in een samenleving die steeds complexer wordt. Ongeveer een kwart van de bevolking bevindt zich in het grensgebied van jezelf net wel of net niet meer handhaven.

De gemeente heeft hier een belangrijke taak. Steeds meer zien we het nationale beleid verschuiven naar het lokale beleid. De gemeente staat niet alleen voor de taak om kwetsbare burgers te ondersteunen, maar ook om de sociale samenhang te bevorderen. Er vindt een verdere verschuiving plaats van overheid en professionals naar burgers.

We zien steeds meer dat burgers dat ook oppikken. Burgers nemen zelf het roer in handen om de leefbaarheid te vergroten. De Europese Unie heeft actief burgerschap gelanceerd als derde weg tussen klassiek liberalisme en traditioneel socialisme. Ieder mens is verantwoordelijk voor zijn eigen werk- en leefomstandigheden. Ieder mens is mede verantwoordelijk voor zijn directe omgeving en samenleving. Burgers hebben rechten en plichten. Burgers krijgen in toenemende mate verantwoordelijkheid voor

hun eigen zorg, welzijn en buurt. Vele ouderen willen zich ook inzetten voor de samenleving en dat niet alleen voor de eigen leeftijdscategorie.

Juist van burgerinitiatieven kan innovatie uitgaan. Sociale innovatie bestaat uit initiatieven van mensen en organisaties gericht op innovatieve oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Sociale innovatie begint bij personen en organisaties die een maatschappelijk probleem zien en het plan opvatten er iets aan te doen. Inmiddels zijn er in Nederland ruim 1000 burgerinitiatieven bekend. Burgers lopen echter in de uitvoering van initiatieven nogal eens op tegen belemmeringen. Die kunnen bij de overheid liggen, bij professionele organisaties of bij de burgers onderling. In het kader van de Civil Society zouden juist overheden en instituties initiatieven van burgers moeten stimuleren en hindernissen moeten opruimen.

Bron: H. van Ewijk, Burgerinitiatieven als noodzakelijk antwoord op de complexe samenleving, in: Geron, tijdschrift voor ouder wordende samenleving, jrg. 14 (2012), nr 2 (juni), blz. 38 – 40. Ruim baan voor maatschappelijke vernieuwers, in: Movisies, relatieblad voor het sociaal domein, n0. 20, juni 2014, blz. 12.

Wijken- aanpak

Wijkeraanpak vraagt enerzijds samenwerking tussen professionals in de wijk. Vaak gaan in een gezin verschillende problemen samen: werkloosheid, armoede, gezondheidsproblemen, e.d. Ook als er in een gezin één centraal probleem is betekent dat een belasting voor alle gezinsleden. De opzet is, dat het gezin te maken krijgt met één hulpverlener, die werkt vanuit één integraal plan dat op maat is geschreven voor het gezin.

Deze hulpverlener betreft zo nodig andere hulpverleners bij de concrete hulp. Dat kan alleen als de hulpverleners een samenwerkend team vormen. Er zijn verschillende mogelijkheden om na te gaan of de gezamenlijke aanpak in de wijk succes heeft. Zo heeft de gemeente Rotterdam een participatieladder en een zelfredzaamheidsmatrix ontwikkeld.

Probleem is echter, dat bijvoor-

beeld gezondheidswerkers en welzijnswerkers op een andere manier betaald worden. Dit kan samenwerking in de weg staan. Het is een taak van de gemeenten de aansturing en financiering zodanig te vereenvoudigen dat daadwerkelijke integratie mogelijk wordt.

Wijkeraanpak vraagt anderzijds samenwerking tussen burgers, scholen, bedrijven, politie e.a. in de wijk. Zij hebben allen belang bij een veilige, leefbare en economisch gezonde wijk en bij een gezonde, actieve en goed opgeleide bevolking. Het is van belang, dat men onderling verantwoordelijkheden neemt. Denk aan het in eigen beheer nemen van buurthuizen, het opzetten van een zorgcoöperatie of het overnemen van het groenbeheer. Bewoners weten als geen ander wat er in hun wijk speelt en kunnen een belangrijke bijdrage leveren in vaststellen wat primair van belang is en in het oplossen van die problemen. Een goede samenwerking vraagt openheid en wederzijds vertrouwen, waardoor mogelijkheden ontstaan om samen initiatieven te nemen. Het is belangrijk om ruimte te bieden voor dit initiatief en ondernemerschap. Dat gaat echter niet vanzelf. Het vraagt om een nieuwe verhouding tussen overheid en burgers. Burgers moeten meer

ruimte hebben om zelf aan het stuur te zitten.

Er zijn voorbeelden van dergelijke burgerinitiatieven:

In Nieuwolda werkt de Dorpsbelangenvereniging eraan van het dorp een energiezuinig dorp te maken in samenwerking met de lokale werkgelegenheid;

In Winschoten wordt het NS-station gerestaureerd om plaats te bieden aan nieuwe vormen van (informele) bedrijvigheid;

In Delfzijl-Noord is een initiatiefgroep van bewoners aan de slag gegaan om een duurzaam bewonersbedrijf te starten.

Station Winschoten

In Rotterdam werken bewoners uit drie wijken eraan om klassieke winkelstraten om te vormen tot aantrekkelijke 'belevingsstraten'.

Bij dergelijke initiatieven moet samenwerking bestaan tussen professionele wijkteams en burgerinitiatieven. Het gaat om een nieuwe rolverdeling vanuit de gedachte dat voor veel complexe vraagstukken meerdere partijen nodig zijn. Ondernemers en ondernemende bewoners zijn te lang buiten beeld gebleven. Vitale wijken en dorpen zijn bedrijvige wijken en dorpen. Juist deze samenwerking daagt individuen uit zich niet afhankelijk op te stellen van professionals voor het oplossen van hun problemen, maar ook zelf de touwtjes in handen te nemen. Een persoonsgerichte benade-

ring daagt mensen in problemen ook uit zelf te zoeken naar een oplossing en een bijdrage te leveren aan de samenleving in de wijk.

Bron:
Drie decentralisaties – Vier lessen uit de wijkeraanpak en Experimentenprogramma Wijk- en dorpseconomie van start, Platform 31, website 8-5-3014.

MILJOENENNOTA

Nederland is nu in tijden van economische crisis gericht op herstel, gebaat bij structurele hervormingen die de basis leggen voor duurzame economische groei. De overheid streeft naar een “participatiesamenleving” waar plaats is voor iedereen. Jong en oud, ziek en gezond. Maar ook een samenleving waarin iedereen zijn eigen verantwoordelijkheid neemt, ieder naar eigen vermogen.

De burger weer in zijn eigen kracht zetten, dat is de basisgedachte achter de enorme veranderingen binnen het sociale domein die op u afkomen.

3 decentralisaties gepland met een ingangsdatum van 1 januari 2015!

De decentralisaties: Jeugdwet, nieuwe Participatiewet, overgang van onderdelen uit de AWBZ naar de Wmo en de nieuwe Wlz en Passend Onderwijs.

Enorme hervormingen binnen het sociaal domein komen in razend tempo op u af. Wat is er deze Prinsjesdag in de Miljoenennota gecommuniceerd?

Financiën totale sociale domein

De gemeenten staan voor een enorme taak om de beleidsplannen rondom de 3 decentralisaties Jeugd, AWBZ-Wmo en Participatiewet in 2015 uit te gaan voeren. Het kabinet trekt hier 400 miljoen euro voor uit.

Wmo

Vanaf 1 januari 2015 zijn de gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning). Gemeenten moeten ondersteuning bieden aan mensen met een beperking, waarbij iedere gemeente zelf kan bepalen op welke manier ze dit aan zullen gaan pakken.

Pgb

Vanaf 2015 krijgen de mensen die de zorg dragen voor iemand met een Persoonsgebonden budget (Pgb) dit budget niet meer op zijn of haar eigen bankrekening gestort.

Jeugdzorg

Vanuit de gedachte 1 kind, 1 gezin, 1 plan, 1 regisseur worden gemeenten vanaf 1 januari 2015 verantwoordelijk voor alle vormen van jeugdhulp die geboden wordt.

de 10 grootste wijzigingen voor u op een rij!

Participatie

Vanaf 1 januari 2015 treedt de Participatiewet in werking (samenvoeging van de WWB, Wajong (nieuwe instroom) en Wsw). De gemeente wordt vanaf die datum verantwoordelijk voor álle mensen met een geringe of grote afstand tot de arbeidsmarkt, die tijdelijk of permanent niet in hun eigen inkomen kunnen voorzien!

De wijkverpleging wordt weer belangrijk

De wijkverpleegkundige krijgt zelf een meer centrale rol in de verschillende wijken binnen gemeenten. Hiermee worden zij in samenwerking met de huisarts een zeer belangrijke schakel in het bepalen van de zorg voor de burgers.

Zorg

De beheersing van de zorgkosten vormt een enorme uitdaging. Meer zorg van de medisch specialisten naar de huisarts en van de huisarts naar zelfzorg. Complexe zorg wordt meer geconcentreerd en er komt meer transparantie over de kwaliteit en kosten van zorg.

Werk en inkomen, werkloosheid

Door minder werkgelegenheid is de werkloosheid in Nederland opgelopen naar ruim 600.000 mensen. Op korte termijn wordt het arbeidsmarktbeleid gericht op behoud van werkgelegenheid d.m.v. extra stimulans van de sectorale aanpak. Hier is 300 miljoen voor beschikbaar.

Werk en inkomen, vast en flexibel werken

Het kabinet werkt samen met sociale partners aan een nieuwe balans tussen vast en flexibel werken. Hervormingen van de WW en het ontslagrecht worden later ingevoerd. Per 2016 wordt het ontslagrecht gemoderniseerd.

Stijgende arbeidsparticipatie

Momenteel staan er in Nederland bijna een miljoen mensen aan de kant die wel kunnen/willen werken. Daarnaast is Nederland koploper in het aantal deeltijdwerkers. Via werkbedrijven in combinatie met loonkostensubsidie wordt er gewerkt aan het realiseren van een cultuuromslag waardoor het voor bedrijven normaal wordt mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.

REGELGEVING VRIJWILLIGERS

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben op 6 mei 2014 een brief geschreven aan de Tweede Kamer over “Aanpak knellende regels vrijwilligers en burgerparticipatie”. Daarin erkennen zij de waarde van vrijwilligerswerk en burgerinitiatieven. Ze wijzen echter tevens op de signalen, dat vrijwilligers en burgerinitiatieven hinder ondervinden van wet- en regelgeving en tegen bureaucratische procedures aanlopen. Er wordt onvoldoende rekening gehouden met het specifieke maatschappelijke karakter, de vaak beperkte omvang en de risico's van betreffende activiteit.

De overheid moet ruimte en vertrouwen bieden aan maatschappelijke initiatieven. Ze moet burgers in staat stellen maatschappelijke vraagstuk-

ken op te pakken. De overheid moet geregeld bezien of de regels nog wel het doel dienen en niet te ver doorschieten. Ze moet eventuele belemmeringen wegnemen. Hier ligt een rol voor de rijksoverheid. Op dit moment ligt er een uitvoerige inventarisatie van knelpunten op rijksniveau.

Het merendeel van het vrijwilligerswerk en de burgerinitiatieven is echter lokaal georganiseerd. Het valt daarom onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Naast rijkswet en regelgeving blijken ook gemeentelijke regels als hinderlijk te worden ervaren. Voorbeelden zijn:

Omslachtige aanvraagprocedures voor subsidies;
Aanbestedingsprocedures die te weinig zijn afgestemd op vrijwilligersorganisaties;
Beperkingen in het genereren van eigen inkomsten door vrijwilligersorganisaties;
Regels voor toekennen van

onkostenvergoeding aan vrijwilligers;
Vaktechnische eisen, die nieuwe initiatieven zoals buurtcrèches blokkeren;
Aansprakelijkheid in bestuursfuncties.

Dergelijke regels vormen knelpunten voor het ontwikkelen van vrijwilligerswerk.

De bewindslieden zullen nader overleg voeren met vakdepartementen en met gemeenten om te bezien of regels en uitvoeringspraktijken beter toepasselijk kunnen worden gemaakt voor buregerparticipatie en vrijwilligerswerk. Amsterdam Noord heeft bijvoorbeeld de vergunningsprocedure voor activiteiten in het Noorderpark beperkt tot regels omtrent brandveiligheid, bouwbesluit en geluidsoverlast.

Een werkgroep zal zich gaan bezighouden met “Vrijwilligerswerk nieuwe stijl”. Zij werkt in samenspraak uit wat dit vrijwilligerswerk inhoudt en wat dit betekent voor de vrijwilliger, de maatschappelijke organisaties en de gemeenten. In dat kader zal ook aandacht zijn voor vermindering van de regeldruk.

De Nederlandse Organisaties Vrijwilligerswerk (NOV) reageert positief op deze brief.

Ze stelt echter dat feitelijk het paard achter de wagen wordt gespannen. Beter is het bij het invoeren van nieuwe regels te bezien wat deze regels voor gevolgen hebben voor het vrijwilligerswerk. Daarom moeten vrijwilligers als een aparte categorie worden aangemerkt. Voorbeeld is de nieuwe wet Markt en overheid, die in juli zal worden ingevoerd. Een gevolg zal zijn, dat vrijwilligersorganisaties voor het huren van accommodaties marktconforme prijzen moeten betalen. Gemeenten moeten bij het beschikbaarstellen van accommodaties voor vrijwilligersorganisaties een uitzondering maken. Door kleine initiatieven en activiteiten uit te zonderen van hinderlijke regelgeving, zoals brandveiligheidsmaatregelen, horecaverunningen, evenementenvergunningen en regels van Bouwbesluit, krijgen leefbaarheidsinitiatieven vanuit de samenleving een stimulans.

Bronnen:
Aanpak knellende regels vrijwilligerswerk en burgerparticipatie, Brief aan de Tweede Kamer van 6 mei 2014, kenmerk 2014-0000147155.

DE FUNCTIE VAN SENIORENRADEN

De positie van seniorenraden

Movisie onderscheidt in het democratisch functioneren drie typen: meedoen, meedenken en meebeslissen.

Doeners

Overall gonst het van de oproepen aan burgers om mee te doen en verantwoordelijkheid te nemen. Burgerinitiatieven en sociale ondernemingen ontwikkelen zich, vaak zonder zich veel aan te trekken van formele regels. Burgers in de wijk nemen het heft in eigen handen en richten wijkondernemingen en zorgcoöperaties op. Solidaire individuen organiseren zich collectief in samenwerkingsverbanden: van zelfbeheer van openbare ruimte (wijkonderhoud) tot maatschappelijk aanbesteden van vastgoed. We kunnen niet langer om de participatiesamenleving heen. Doeners ver-

zamelen zich in buurtcomité's, buurtnetwerken, coöperaties, verenigingen, buurt- en wijkondernemingen en bewonersbedrijven. Democratisch streven doeners concrete doelen na. Doe-democratie is een vorm van meebeslissen van burgers door zelf maatschappelijke vraagstukken op te pakken. Burgers oefenen invloed uit op het beleid door zelf te 'doen'. Waar eigen initiatieven worden genomen ter verbetering van beleid of leefomgeving is betrokkenheid vanaf het begin een feit.

Een voorbeeld van een dergelijke doedemocratie zien we in Austerlitz. Daar is begin 2012 een werkgroep gestart met het in kaart brengen van de wensen van inwoners, brainstormen, gesprekken voeren, verkennen. Eind 2012 is een coöperatie opgericht onder de naam 'Austerlitz zorgt'. Vooral nog richt de coöperatie zich op de oudere inwoners. Zij wil het mogelijk maken dat zij zo

lang mogelijk en zo zelfstandig mogelijk in het dorp blijven wonen. De coöperatie organiseert de nodige steun, zorg en hulp voor ouderen en andere zorgbehoeftigen in het dorp. Later wil men zich ook richten op gezinnen en jongeren. Een derde van de volwassen bewoners is lid geworden.

Denkers

De denkers zijn burgers die de overheid adviseren over de inrichting van de samenleving. Zij denken gevraagd en ongevraagd mee en ontwikkelen soms zelf beleidsvoorstellen. Zij behartigen belangen van bepaalde bevolkingsgroepen of belangen van burgers in het algemeen. De denkers vindt men met name in adviesraden.

Denkers functioneren twee richtingen op. Zij kunnen enerzijds een functie vervullen voor de doeners door mee te denken en desgewenst te adviseren. Zij zijn vooral aangewezen om hetgeen leeft bij de doeners te vertalen naar gemeentelijk beleid. Zij hebben een speciale betekenis voor de

overheid, als zij enerzijds duidelijk gezien kunnen worden als vertalers van hetgeen leeft bij de bevolking en anderzijds beleidsadviezen geven, die rekening houden met de specifieke functie van beslissers. Op die wijze staan ze tussen de burgers en de beslissers en hebben een functie naar beide kanten.

Meebeslissers

Het is aan de gekozen gemeenteraad om beleid vast te stellen. De gekozen volksvertegenwoordigers stellen verordeningen vast, controleren

het bestuur en vertegenwoordigen het volk. Daartoe staan ze open voor hetgeen onder de bevolking leeft en nemen op basis daarvan initiatieven tot beleidsverbetering. Een raadslid wil in-zicht krij-

gen in de wensen en behoeften van burgers en niet alleen afhankelijk zijn van beleidsvoorstellen van de ambtenarij. Zij willen openstaan voor adviesorganen, als duidelijk is dat het adviesorgaan weet te

Dit artikel is voor een groot deel een weergave van een themanochtend, die door het LOIS is gegeven op verzoek van de seniorenraad in Hulst. Voor vergelijkbare themabijeenkomsten kan men bij ons altijd een verzoek doen.

verwoorden wat leeft onder de burgerij.

Ouderen als relevante beleids categorie

Zoals gesteld vertalen adviesorganen veelal de belangen van een bepaalde bevolkingscategorie naar het beleid toe. Een seniorenraad richt zich daarbij op de ouderen. Wij verstaan onder ouderen al die burgers die recht hebben op AOW. Deze categorie onderscheidt zich op drie manieren van andere burgers:

1. Men heeft een andere manier van tijdsbesteding. Voor die tijd werd men geacht aan werk gerelateerde tijdsbesteding te hebben. Velen vinden daarna zonder veel problemen een zinvolle tijdsbesteding in de vorm van mantelzorg, kinderopvang en vrijwilligerswerk. Dat geldt echter niet voor iedereen. Gebrek aan zinvolheid leidt vaak tot eenzaamheid.

2. Men heeft een ander soort inkomen. Men zegt, dat ouderen tegenwoordig de hoogste inkomens hebben. Dat geldt ten dele voor de jongere ouderen, maar lang niet voor iedereen en zeker niet voor de oudsten. Er leeft zeker een deel in armoede. Dat beperkt een hoge mate het maatschappelijk

functioneren. De gemeente heeft beperkte mogelijkheden voor armoedebeleid.

3. Men loopt het risico op lichamelijke of psychische beperkingen. In feite geldt, dat voor iedere ouder wordende mens, maar eenzaamheid, beperkt maatschappelijk functioneren en gevoel van onveiligheid verhogen dit risico in sterke mate. Het risico is algemeen; feitelijke beperkingen niet. Risico's kunnen grotendeels worden opgevangen door preventie. Wat betekent dat voor het beleid? Het aantal ouderen zal in de komende jaren een steeds groter deel uitmaken van de bevolking en mede daardoor een belangrijke economische factor worden. Tevens veroorzaken genoemde kenmerken een eigen beleidsrelevante positie van de ouderen in de samenleving.

De focus van een seniorenraad

In de meeste gemeenten bestaat een Wmo-raad. De Wmo-raad richt zich wettelijk op de belangen van burgers met een beperking. Wmo-beleid is veelal ouderenbeleid, omdat veel mensen met een beperking tot de ouderen behoren. Ouderenbeleid is ech-

ter geen Wmo-beleid, omdat veruit het grootste deel van de ouderen redelijk vitaal is en niet behoort tot de groep van mensen met een beperking. De seniorenraad moet dan ook geen duplicaat worden van de Wmo-raad, wil ze haar eigen betekenis niet verliezen.

De seniorenraad van de gemeente Enschede formuleert dat in zijn jaarverslag van 2013 als volgt:

“Gelukkig wordt in toenemende mate ingezien dat vitale ouderen in veel opzichten een waardevolle bijdrage leveren aan de maatschappij. Daarom hebben B & W ook besloten de Seniorenraad naast de Wmo-raad te laten voortbestaan. De ‘nieuwe’ Seniorenraad zal de schijnwerper nu volop richten op het welzijn van de vitale ouderen. Niet alleen in eigen voordeel, maar ook om een bijdrage te leveren aan de samenleving als geheel. Actieve vitale ouderen zijn bovendien een belangrijke preventieve voorziening tegen kwetsbaarheid. Dat betekent dat de Seniorenraad zal werken aan het verder ontwikkelen van de Zilveren Kracht door ervoor te zorgen dat de ouderen middenin de samenleving kunnen blijven staan. In leefbare levenslustige wijken waar jong

tot oud samen met en voor elkaar kunnen wonen, werken en recreëren. Daarnaast is voor de Seniorenraad een speerpunt het vrijwilligerswerk. Vrijwilligerswerk stimuleert het gevoel van eigenwaarde en levert een waardevolle bijdrage aan de (zorgzame) samenleving”.

De wethouder voegt er in het jaarverslag het volgende aan toe: “De 65+-er van nu staat midden in de samenleving, is vitaal en actief. En niet te vergeten... het is een groeiende groep. Niet voor niets maakt de Seniorenraad zich hard voor vrijwillige inzet op stadsdeelniveau. Natuurlijk is niet alles rozengeur en maneschijn. Ook onder de Enschedese senioren heerst armoede, is er eenzaamheid, komt ouderenmis-handeling voor.

Maar de belangen van deze kwetsbare groep worden behartigd door de Wmo-raad. De focus van de Seniorenraad ligt bij het woon-, leef- en werkterrein van de vitale en krachtige oudere. En daarmee heeft het college een sterke en krachtige adviespartner”.

De functie van de seniorenraad

De seniorenraad moet een

brugfunctie vervullen tussen de wijken en burgerinitiatieven en de gemeente. Zij moet laten zien, dat zij wortelt in de burgerij, oprecht naar de burgers luistert en hun belangen behartigt. Daar waar reeds wijkcommissies aanwezig zijn, moeten zij daarvan deel uitmaken of minstens regelmatig aanwezig zijn. Daar waar nog geen wijkcommissie bestaat, is het denkbaar dat de seniorenraad zelf een initiatief neemt. In Leiden is een dergelijk initiatief uitgegaan van de Wmo-raad.

Deze organiseerde vier wijkbijeenkomsten onder de titel 'Samen naar beter'. Het doel van de bijeenkomsten is om wijkbewoners te informeren over de ontwikkelingen en met elkaar na te denken hoe hier als wijk mee om te gaan. Uit de bijeenkomsten komt veel informatie over de wijk en er ontstaan ideeën over nieuwe manieren van zorg en ondersteuning in de buurt. Het gemeentebestuur ziet deze bijeenkomsten als 'een waardevol onderdeel van de participatie van wijkbewoners. De wijkbijeenkomsten gaan dus door en worden uitgebreid over heel Leiden. Een mooi voorbeeld van een creatieve en constructieve combinatie van formele en informele

cliëntenparticipatie. Ook de seniorenraad zou een dergelijk initiatief kunnen nemen. De seniorenraad moet datgene, wat leeft in de wijk vertalen naar gemeentelijk beleid. Dat kan zijn dat men de gemeente adviseert de ontwikkeling in de wijk vrije mogelijkheden te bieden. Het kan ook zijn, dat

Wenst u meer informatie over het LOIS

Door LOIS te geven thema(mid)dagen m.b.t. maatschappelijke ontwikkelingen zoals participatie, zorg en wonen.

Thema(mid)dagen op verzoek over een door u gewenst onderwerp.

Een bij ons beschikbare introductiecursus voor startende seniorenraden.

Verschenen nieuwsbrieven.

Adviezen van seniorenraden.

Links naar seniorenraden en relevante organisaties.

Bezoek dan onze website: www.loisweb.nl
Daar vindt u ook ons jaarverslag 2013.

men de gemeente adviseert om stimulerend te werken. Ook kan men de gemeente vragen om specifieke voorzieningen. De seniorenraad moet daarbij meedenken met de gemeente en zelf een standpunt innemen, dat ze ziet als positief in het gemeentelijk beleid. Zij moet zich bewust zijn, dat gemeentelijk beleid meer omvat dan ouderenbeleid en de belangen van andere categorieën mede voor ogen hebben. Ouderen en lokale overheid moeten met elkaar in gesprek gaan over het huidige en toekomstige beleid. Daar moeten zowel actieve ouderen als passieve, eenzame of kwetsbare ouderen in beeld zijn. Naarmate de seniorenraad laat zien, dat zij enerzijds spreekbuis is van wat er leeft in de wijken en anderzijds duidelijk maakt dat zij meedenkt met het gemeentelijk beleid, zal ze worden ervaren als een positieve kracht in de gemeente. Men zal haar adviezen ter harte nemen. Dan doet een gemeente zonder seniorenraad zichzelf tekort.

Bronnen: Het vliegwiel van de doe-democratie, Utrecht, Movisie, juni 2014.
De kracht van ouderen, Seniorenraad Enschede, jaarverslag 2013.
Cliëntenparticipatie in Leiden: in gesprek, Utrecht, Movisie, juni 2014.

SAMENWERKEN

Samenwerking tussen burgers, gemeenten, aanbieders en zorgverzekeraars is een randvoorwaarde voor het leveren van passende zorg en ondersteuning aan cliënten. Door samen te werken kunnen aanbieders betere zorg bieden aan de cliënt. Samenwerking blijkt echter alleen tot stand te komen onder de volgende voorwaarden:

Alle partijen, inclusief de cliënt, moeten de meerwaarde van samenwerking inzien.

De partijen moeten vertrouwen hebben zowel in elkaar als in het bereiken van het gemeenschappelijke doel.

Alle partners moeten instemmen met de inhoud en met de organisatie. Zij moeten dat kunnen overdragen aan hun medewerkers en de eigen organisatie en werkprocessen daarop aanpassen.

De samenwerkingsovereenkomsten moeten helder zijn geformuleerd en men moet elkaar daarop kunnen aanspreken.

Men moet een gemeenschappelijke karterker accepteren.

Er moet continuïteit zijn in de leiding van de deelnemende partners.

Men moet de tijd gunnen om samenwerking te laten groeien.

Men moet openstaan voor vernieuwingen.

Het is vaak zinvol bij de samenwerking vrijwilligers te betrekken. Daarbij is het echter des te belangrijker, dat opvattingen over de hulp overeenstem-

men. Om dit te bereiken is het vaak zinvol concrete gevallen met elkaar te bespreken, waardoor men elkaars aanpak concreet leert kennen.

De gemeente kan samenwerking bevorderen door:

Van de aanbieders openheid te vragen.

Vast te leggen wie welke zeggingsmacht heeft.

Cliënten en vrijwilligersorganisaties in de afspraken te betrekken. Vragen wat zij te bieden hebben en wat zij nodig hebben om een volwaardige positie te kunnen innemen.

Ga uit van een integrale benadering en vraag desgewenst medewerking van anderen.

Geef ruimte aan het samenwerkingsverband om met een goed plan te komen en begeleid dat op afstand.

Ook cliëntenorganisaties kunnen een bijdrage leveren aan de samenwerking:

Neem zelf contact op en zoek samenwerking.

Geef aan het adviesorgaan in de gemeente je belangen, ervaringen en signalen door.

Tracht te achterhalen wat de doelstellingen van de gemeente zijn.

Ga in gesprek met ambtenaren, adviesorganen en politici om belangrijke thema's op de agenda te zetten.

Breng concrete problemen onder de aandacht van de gemeente.

De seniorenraad kan ook zelf de samenwerking bevorderen door contact op te nemen met alle berokkenen, hun wensen en plannen te beluisteren en

op basis daarvan adviezen uit te brengen aan de gemeente.

Bron: Blik op: samenwerken in het sociaal domein, Den Haag, Tympaan-instituut, 2014.

Seringenlaan 22
3442 HK
Woerden
0348 – 415995

Telefoon

e-mail

stichting.lois@worldonline.nl

website

www.loisweb.nl

Het bestuur van de stichting bestaat uit:

B. Strookman	voorzitter
Drs. C.P.G. Tilanus	secretaris/redactie
E.J. Bosman	penningmeester
M.T. Fambach	bestuurslid
Mw. B. van Hes	2e secretaris
Ds. G. de Klein	bestuurslid
G. v.d. Meer	bestuurslid/redactie
Mw. I. Gehner-Ellenberger	bestuurslid

Donateurs mogen – mits met vermelding – de Nieuwsbrief kopiëren voor hun leden en andere belangstellenden.

Redactie en lay out
Webmaster

Piet Haring
J.A. van Vliet